

Nr 106.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1923 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare jämte i ämnet väckta motioner.
(2:a avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 4 maj 1923 dagtecknad proposition, nr 230, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunderna må av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond tagas i anspråk ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

I avseende å utredningen i ämnet hänvisar utskottet till åberopade statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft *dels* en inom andra kammaren av herr *B. Eriksson* i Grängesberg väckt motion, nr 292, däruti hemställts att av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond eller eljest tillgängliga medel må tagas i anspråk ett belopp av 400,000 kronor att användas för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland arbetslösa järnbruksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna grunder, med däri av motionären föreslagna jämkningar;

dels ock en inom samma kammare av herr *H. Molander* m. fl. väckt motion, nr 293, däri hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 måtte besluta, att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland de arbetslösa järnbruksarbetarna i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionen angivna grunderna må av det av fjolårets riksdag under femte huvudtiteln beviljade anslaget för bekämpande av arbetslösheten tagas i anspråk härför erforderliga medel.

Beträffande de av motionärerna till stöd för förslagen anförda skäl hänvisar utskottet till motionerna.

I anledning av den till innevarande års riksdag den 13 sistlidne februari avlåtna propositionen nr 52 angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt beslöt riksdagen enligt skrivelse den 13 april 1923, nr 79, att vid utövändet av den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten skulle, utöver förut gällande direktiv, tillämpas de regler för yrkesbestämningen, som angivits i statsutskottets vid skrivelsen fogade utlåtande nr 30. Kungl. Maj:t har därpå den 14 berörda april förordnat i överensstämmelse med detta riksdagens beslut.

De sålunda meddelade nya bestämmelserna rörande den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten avse att mildra verkningarna av regeln, att vid allmän arbetskonflikt inom ett fack samtliga de arbetare, som haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack, skola avstängas från såväl kontant understöd som nödhjälpsarbete samt att vid partiell konflikt enahanda åtgärder skola, med visst undantag, vidtagas beträffande vederbörande ort.

Beträffande järnbruksarbetarna, vilka på grund av rådande allmän konflikt inom facket enligt statens arbetslöshetskommissions cirkulär den 1 februari 1923 äro avstängda från arbetslöshetshjälp, har emellertid ett särskilt tillvägagångssätt medgivits. Det skulle nämligen enligt riksdagens beslut stå arbetslöshetskommissionen fritt att med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställa friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med angivna grunder prövades tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet. Det definitiva bestämmandet finge sedermera verkställas på grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare undersökning hava att ingiva till kommissionen, och de upplysningar, som kommissionen i övrigt kan inhämta.

Dessa bestämmelser skola, enär intet annat blivit stadgat, tillämpas från och med den 14 innevarande april, då Kungl. Maj:ts beslut i ämnet meddelades.

På sätt framgår av det vid Kungl. Maj:ts nu förevarande proposition bifogade statsrådsprotokollet har departementschefen framhållit, att i den mån de friplatser, som tilldelas järnbruksarbetare, avsåge kontant arbetslöshetsunderstöd, detta alltså icke kunde utgå för tid före nämnda dag. De järnbruksarbetare, som hänvisades till nödhjälpsarbete, skulle endast erhålla sin avlöning för utfört arbete. Härvid anmärker emeller-

tid departementschefen, att under riksdagens behandling av ärendet angående de nya bestämmelserna frågan om en retroaktiv tillämpning av desamma varit föremål för beaktande och erinrar i detta hänseende nu följande.

I omförmälda den 13 februari 1923 avgivna proposition nämndes intet om retroaktiv tillämpning av de föreslagna bestämmelserna. En inom andra kammaren väckt motion om sådan tillämpning från den 1 februari 1923 avstyrktes i statsutskottets ovanberörda, den 18 mars 1923 avgivna utlåtande nr 30. I en vid nämnda utlåtande fogad reservation påyrkades däremot, att de i propositionen föreslagna ändrade grunderna för meddelande av arbetslöshetshjälp skulle tillämpas retroaktivt, räknat från och med den 1 februari 1923. Sedermera hemställde statsutskottet i ett med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut genom memorial den 22 mars 1923, nr 36, avgivet sammanjämningsförslag, att den i omförmälda motion föreslagna retroaktiviteten skulle räknas från den 1 mars 1923 och att därvid åt den, som enligt de i memorialet förordade grunderna skulle hava ifrågakommit till nödhjälpsarbete, i stället måtte beredas kontant understöd. Detta sammanjämningsförslag antogs av andra kammaren, men avslogs av första kammaren. Under dess behandling i sistnämnda kammare antyddes emellertid av talare, som icke gillade förslaget i övrigt, att billigheten syntes tala för en retroaktiv tillämpning av de bestämmelser, som bleve antagna, och att, om sammanjämningsförslaget fölle, riksdagen borde sättas i tillfälle att särskilt besluta om retroaktiviteten. Vid gemensam votering den 10 april 1923 godtog slutligen riksdagen statsutskottets utlåtande nr 30.

Departementschefen erinrar vidare hurusom i anledning av interpellation statsministern den 28 sistlidne april i riksdagens andra kammare, anfört bland annat följande:

»Sedan riksdagen sålunda uttalat sig mot en retroaktiv tillämpning av de nya bestämmelserna, måste enligt min mening frågan härom anses förfallen. Detta utesluter emellertid icke, att staten på ett särskilt sätt bispringer de arbetslösa järnbruksarbetare, vilka enligt de nya bestämmelserna komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp, men under den avsevärda tid, som krävts för tillkomsten av dessa bestämmelser, icke kunnat erhålla sådan hjälp. Tvärtom synas åtskilliga skäl tala för vidtagande av särskilda åtgärder för sådant ändamål, såvitt detta kan ske enligt rimliga grunder och utan alltför stora kostnader för det allmänna.

Till stöd för denna uppfattning kunna främst åberopas humanitära krav. Det lär nämligen vara otvivelaktigt, att nöd råder bland de sedan lång tid arbetslösa järnbruksarbetarna. Detta är ock grunden till den förmånsställning, som riksdagen i överensstämmelse med statsutskottets förslag tillerkänt denna arbetargrupp i fråga om erhållande av friplatser.»

I huvudsaklig anslutning till vad statsministern i sitt interpellations-svar anfört och efter hörande av statens arbetslöshetskommission har departementschefen vidare avgivit de bestämmelser, vilka borde i ämnet utfärdas.

Dessa bestämmelser borde enligt departementschefens mening erhålla i huvudsak följande avfattning:

1. Hjälpen utgår helt av statsmedel och avser tiden från och med den 1 mars till och med den 13 april 1923. Den tillgodokommer endast sådana arbetssökande järnbruksarbetare, vilka på grund av slutlig prövning enligt de härom den 14 april 1923 meddelade bestämmelserna åtnjuta friplatser. Den utgår vare sig vederbörande kommun under angivna tid ägt meddela arbetslöshetsunderstöd med bidrag av statsmedel eller ej haft rätt därtill.

2. Hjälpen skall, vare sig friplatsen givits i form av kontant arbetslöshetsunderstöd eller i form av nödhjälpsarbete, utgöra ett kontant belopp, motsvarande summan av de understödsbelopp, som den arbetslöse enligt gällande grunder skulle hava uppburit för tiden från och med den 1 mars till och med den 13 april 1923, därest vederbörande kommun då med bidrag av statsmedel idkat verksamhet för beredande av arbetslöshetsunderstöd och den arbetslöse varit i åtnjutande därav; vid beräkning av detta belopp må hänsyn tagas endast till de dagar under nämnda tid, då den arbetslöse saknat arbete.

3. Därest den arbetslöse under ifrågavarande tid från kommunen åtnjutit arbetslöshetsunderstöd eller annat understöd, skall vad han sålunda uppburit eller värdet därav avdragas från det belopp, som eljest skulle hava tillfallit honom enligt ovan angivna grunder, samt i stället utgå till kommunen. Till kommun sålunda utgående ersättning må icke i något fall överstiga vad den arbetslöse själv skulle hava ägt uppbära såsom hjälp av statsmedel, om han ej erhållit understöd från kommunen.

4. De erforderliga medlen skola genom arbetslöshetskommissionen tillhandahållas vederbörande arbetslöshetskommitté, som utdelar hjälpen efter sedvanlig behovsprövning och enligt de närmare bestämmelser, som kommissionen må finna erforderligt meddela.

*Utskottets
yttrande.*

Mot vad Kungl. Maj:t i nu förevarande hänseenden föreslagit riksdagen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Vad angår de motionsvis framlagda yrkandena avse desamma, att samtliga avstängda järnbruksarbetare — således även de som prövats fortfarande tillhöra yrket och alltså på grund av att detsamma är in-draget i konflikt icke kunnat tilldelas arbetslöshets-hjälp — skulle erhålla

retroaktivt understöd, varförutom i herr Molanders m. fl. motion påyrkas, att understödet skall utgå, till dess arbete kan vederbörande beredas i den öppna arbetsmarknaden.

Då ett sådant förfaringssätt innebär ett bestämt avsteg från de av riksdagen för arbetslöshetshjälpens meddelande givna direktiven med deras hävdande av statens neutralitet vid arbetskonflikter, har utskottet icke kunnat biträda dessa förslag.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Erikssons i Grängesberg och herr Molanders m. fl. ovanberörda motioner medgiva, att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 4 maj 1923 angivna grunderna må av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond tagas i anspråk ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

Stockholm den 15 maj 1923.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *C. J. G. Swartz*, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. F. Lamm*, *O. U. B. Olsson*, *J. L. Widell*, *C. G. Ekman*, *J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist*, *K. A. Tengdahl*, *K. E. Andersson* i Eliantorp och *C. Johansson* i Hälsingborg samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *P. M. Olsson* i Blädinge, *E. Anderson* i Prästbol, *S. Persson* i Fritorp och *S. J. Karlsson* i Nynäshamn.

Reservation

av herrar *O. U. B. Olsson*, *J. Nilsson* i Malmö, *K. A. Tengdahl*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *A. Å. Törnkvist*, *E. Andersson* i Prästbol och *S. J. Karlsson* i Nynäshamn, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 6 saml. 55 häft. (Nr 106.)

1030 23 2

»På sätt framgår såväl av Kungl. Maj:ts proposition som av herr Erikssons ovanberörda motion, hava de för arbetslöshetshjälp med tillhjälp av statsmedel meddelade direktiven såsom resultat medfört, att ett väsentligt mindre antal arbetslösa erhållit friplatser än vid frågans föregående behandling torde hava åsyftats. De av departementschefen åberopade humanitära skälen äga giltighet jämväl i avseende å de arbetslösa järnbruksarbetare, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utestängas från understöd, och samma skäl tala för att den begärda hjälpen, såsom motionären ifrågasatt, utsträckes att omfatta samtliga de arbetslösa sådana arbetare, vilka på grund av de under början av år 1923 utbrutna arbetskonflikterna avstängts från nödhjälpsarbete eller kontant understöd. Det av herr Eriksson motionsvis gjorda yrkandet innebär i principiellt hänseende icke i större mån ett frångående av riksdagens i detta hänseende förut intagna ståndpunkt, än vad som ligger i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har vid nu angivna förhållanden icke funnit sådana skäl föreligga, som skulle föranleda utskottet att ställa sig avvisande gent emot det i och för sig ytterst behjärtansvärda krav, som i senast berörda motion framförts. Enligt utskottets mening bör alltså den ifrågasatta hjälpen utsträckas på angivet sätt samt beräknas för tiden från och med den dag, då avstängning från nödhjälpsarbete eller kontant understöd skedde, till och med den 13 april 1923 eller till den tidigare dag, då vederbörande arbetslösa må hava erhållit arbete. Vad däremot beträffar herr Molanders m. fl. ovanberörda motion, har utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka vad härutinnan yrkats.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och herr Erikssons i Grängesberg samt herr Molanders m. fl. ovanberörda motioner, medgiva, att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 4 maj 1923 angivna grunder med av utskottet ovan föreslagen jämkning må av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond tagas i anspråk ett belopp av förslagsvis 400,000 kronor.»